

Πυθαγόρειος αριθμολογική αξιολόγησης των Πολιτευμάτων και των μουσικών διαστημάτων

Χαράλαμπος Χ. Σπυρίδης

Καθηγητής Τμήματος Μουσικών Σπουδών, Φιλοσοφικής Σχολής Πανεπιστημίου Αθηνών
Κοσμήτωρ της Διεθνούς Επιστημονικής Εταιρείας της Αρχαίας Ελληνικής Φιλοσοφίας
hspyridis@music.uoa.gr, <http://users.uoa.gr/~hspyridis>

Επειδή κατά τον Επίκτητον *Διατριβαί* (1, 17, 12, 2-5) ο Σωκράτης αφενός επρέσβευεν ἄρχη παιδεύσεως ἢ τῶν ὀνομάτων ἐπίσκεψις' και αφετέρου ἤρχετο ἀπὸ τῆς τῶν ὀνομάτων ἐπισκέψεως, τί σημαίνει ἕκαστον' εν αρχῇ εξετάζεται η προέλευσις και το περιεχόμενον των λέξεων «πόλις» και «Πολιτεία» κατά την υπό του Πλουτάρχου παρατιθεμένην ορολογίαν.

Ο Πλάτων (*Νόμοι*, 874), ως μας μεταφέρει ο Στοβαίος, υποστηρίζει ότι είναι απαραίτητον οι ἄνθρωποι να θεσπίζουν νόμους και να ζουν συμφώνως προς αυτούς, διότι «Ἀναρχίας δὲ μείζον οὐκ ἔστιν κακόν» (Στοβαίος, *Ανθολόγιον*, 4, 1, 26, 1-2) ο δε Ευριπίδης εις την τραγωδίαν του *Ικέτιδες* θέτει εις το στόμα της Αίθρης συμβουλευτικούς λόγους προς τον υιόν της Θησέα λέγουσα ότι ο συνδυετικός ιστός ο συγκρατῶν τας πόλεις είναι η ορθή τήρησις των νόμων.

Επειδή «τό τε πάλαι τό τε νῦν» τας κοινωνίας κατ' ἀνάγκην εκυβέρνων «ἢ εἷς ἢ ὀλίγοι ἢ πάντες», τας τυπικὰς μορφὰς πολιτεύματος ο Πλάτων τας αξιολογεί βάσει του νόμου, εἴν δηλαδή οι κυβερνῶντες είναι νόμιμοι ἢ παράνομοι και τας κατατάσσει εις ορθὰς και φαύλους, ἢτοι παρεκβάσεις του ορθοῦ.

Ἀνέκαθεν οι Πυθαγόρειοι ἐπαρᾶλληλιζον θέματα Φιλοσοφίας και Πολιτικῆς με θέματα Μουσικῆς.

«Νόμος ποτ' ἀνθρώπῳ ψυχάν τε καὶ βίον ὅπερ ἄρμονία ποτ' ἀκοάν τε καὶ φωνάν» (Στοβαίος, *Ανθολόγιον*).

Ο Ιππόδαμος ο Πυθαγόρειος (*Περὶ πολιτείας*) κυριολεκτεῖ λέγων ότι πάσα πολιτικὴ κοινωνία ομοιάζει με μίαν παναρμόνιον λύραν, απαιτούσα υλικά κατασκευῆς και συναρμογὰς και, το τελευταίον, απαιτούσα τον χειρισμόν και την μουσικὴν δεξιότητιαν λυρωδοῦ τινός. (Στοβαίος, *Αὐτόθι*).

Οι Πυθαγόρειοι την «κατ' ἀμοιβαιότητα δικαιοσύνην» την συνεβόλιζον δια συγκεκριμένον φυσικὸν ἀριθμὸν της δεκάδος, το δε θεμέλιον και την φύσιν της δικαιοσύνης την ἐνετόπιζον εις πάντα τα τετράγωνα των φυσικῶν ἀριθμῶν (*ἀριθμοὶ ἰσάκις ἴσοι*).

Τρεῖς ἦσαν αι πρώται Πυθαγόρειοι ἀναλογίαι: η ἀριθμητικὴ, η γεωμετρικὴ και η ἀρμονικὴ ἢ ὑπενάντιος της ἀριθμητικῆς και δι' αὐτῶν μας πληροφορεῖ ο Ἀρχύτας (*Περὶ νόμου καὶ δικαιοσύνης*) καθορίζεται για τους Πυθαγορείους αὐστηρῶς Μαθηματικῶς ἕκαστος τύπος του πολιτικοῦ δικαίου, ἢτοι ο ολιγαρχικός, ο δημοκρατικός και ο ἀριστοκρατικός, ἀντιστοιχῶς.

Ομιλοῦντες περὶ των πλεονεκτημάτων και των ἐλαττωμάτων των Πολιτευμάτων δεν είναι δυνατόν να μην διερωτηθεῖ τις περὶ της υφῆς, του χαρακτήρος και της ουσίας του Πολιτεύματος των Ἀθηνῶν ἐπὶ Περικλέους, το οποίον «*Δημοκρατία κέκληται*», ἀποτελεῖ, ὅμως, «ἐνὸς ἀνδρὸς ἀρχῆ» και είναι αὐτό, το οποίον ἀφενὸς ἐθανάτωσεν τον Σωκράτην και αφετέρου ἐξωστράκισεν τον δίκαιον Ἀριστείδην, ως ὄντα ὑπὲρ το δέον δίκαιος!

Ο Πλάτων λειτουργῶν ως Πυθαγόρειος και χρησιμοποιῶν την τετρακύν του (1, 2, 3, 4, 9, 8, 27) ἐπινοεῖ ἕναν ἀλγόριθμον δια του οποίου κατὰ κυριολεξίαν μεν ταξινομεῖ τους πολιτικούς ἀνδρας ἐνὸς πενταμεροῦς πολιτειακοῦ σχήματος (Βασιλικός, Ἀριστοκρατικός, Ολιγαρχικός, Δημοκρατικός, Τύραννος) κατ' ἀλληγορίαν δε ἐπὶ τῆ βάσει παραδοχῶν και ἀντιστοιχιῶν της Πυθαγορείου Ἀρμονικῆς κατατάσσει Ψυχοακουστικῶς κατ' ευφωνίαν ἰσάριθμα θεμελιώδη μουσικά διαστήματα (ταυτοφωνία, διαπασών, διαπέντε, ἐπόγδοος τόνος, Πυθαγόρειον τρίτονον ἢ *diabolus in musica*).

Δια τούτο ἰσχυρίζομαι ότι ὁ Πλάτων ἐν ταῖς ἑαυτοῦ ἀλληγορικαῖς Πολιτεῖαις τοῖς μεν μεμνημένοις την Πυθαγορείου μουσικὴν περὶ ἀρμονικῆς παθολογίας λέγει τοῖς δὲ μὴ περὶ Πολιτειακῆς.